

Европейски съд по правата на човека

Расмусен срещу Дания
(Rasmussen v. Denmark)

Жалба № 8777/79, А.87

Решение от 28 ноември 1984 г.

(резюме)*

Чл. 14: забрана за дискриминация, във връзка с **чл. 6** и **чл. 8**

Договарящите държави се ползват с определена “свобода на преценка”, когато решават дали и доколко разлики в иначе сходни положения оправдават различно третиране от закона. Обсегът на свободата на преценка ще варира според обстоятелствата, разглеждания въпрос и неговия контекст. В това отношение един от релевантните фактори може да бъде съществуването или отсъствието на единство между законодателствата на договарящите държави.

Факти по делото

По време на брака на жалбоподателя г-н Расмусен, съпругата му родила две деца – момче през 1961 г. и момиче, Перниле, през 1971 г. Още преди раждането на Перниле жалбоподателят имал основания да смята, че бащата е друг мъж, но не предприел действия за оспорване на бащинството си, за да запази брака.

През 1973 г. г-н Расмусен и съпругата му се разделили, като той плащал редовно издръжка за двете деца. През март 1975 г. жалбоподателят престанал да храни надежди за запазване на брака и решил да предприеме стъпки за оспорване на бащинството си по отношение на Перниле. Подал молба за отпускане на безплатна правна помощ, но не продължил с по-нататъшни действия, тъй като на 28 април 1975 г. със съпругата му подписали споразумение, с което тя се отказала от претенции за издръжка на детето, а той – от действия по оспорване на бащинството.

Същата година съпрузите се развели. През януари 1976 г. година бившата съпруга на жалбоподателя му изпратила писмо, с което твърдяла, че не е обвързана от споразумението от 28 април 1975 г. По-късно тя подала пред властите искане за издръжка, което било удовлетворено и г-н Расмусен редовно я заплащал.

До приемането на приложимия към момента на събитията Закон за правния статут на децата от 1960 г., искът за оспорване на бащинство не бил ограничен със срок нито за майката, нито за нейния съпруг. Прилагало се, обаче, т.нар. “правило на признаването”, според което и за двамата възможността за оспорване на бащинството се преклудирала, ако при раждането на детето изрично или

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

мълчаливо признаят, че съпругът е баща, макар и да знаят, че в периода на зачеването майката е имала сексуални отношения с друг мъж.

Законът от 1960 г. установил нов режим, според който съпругът можел да оспори бащинството в 12-месечен срок от узнаване на обуславящите иска обстоятелства, но не по-късно от 5 години от раждането на детето. Апелативният съд можел да разреши предявяването на иск след този срок, при наличието на определени условия. Законът не ограничавал със срок правото на майката да оспори бащинството на съпруга си. В практиката продължило да се прилага “правилото на признаването”.

Апелативният съд отхвърлил искането на жалбоподателя да му бъде разрешено предявяването на иск след предвидения срок.

През 1982 г. били приети изменения на Закона от 1960 г., с които бил въведен еднакъв срок за оспорване на бащинството за майката и за нейния съпруг – не по-късно от 3 години от раждането на детето.

Резюме на решението на Европейския съд

Г-н Расмусен се оплаква, че по силата на Закона от 1960 г. правото му да оспори бащинството си на родено по време на брака дете е било ограничено със срок, докато бившата му съпруга е можела да оспори бащинството по всяко време. Той твърди, че е жертва на дискриминация на основата на пол в противоречие с чл. 14 от Конвенцията във връзка с нейните чл. 6 (право на справедлив процес, включително на достъп до съд) и чл. 8 (право на зачитане на личния и семеен живот).

I. Попадат ли фактите по делото в обсега на една или повече от самостоятелните разпоредби на Конвенцията?

“Чл. 14 допълва материалните разпоредби на Конвенцията и протоколите. Той няма самостоятелно съществуване, тъй като действието му е изцяло свързано с “упражняването на правата и свободите”, гарантирани в тях. Въпреки че прилагането на чл. 14 не предполага непременно нарушение на тези разпоредби – и в тази степен той има автономно значение – той е неприложим, ако фактите не попадат в обсега на една или повече от тях.”

Жалбоподателят твърди, че чл. 6 е приложим към производството по дела за бащинство и че желанието на съпруга за установяване на семейния му статут попада в обсега на чл. 8. Комисията се съгласява тези аргументи.

Според правителството е спорно дали предметът на иска за бащинство е определянето на “граждански права и задължения” по смисъла на чл. 6, т. 1, най-вече поради силния обществен интерес в подобни производства. Правителството оспорва и приложимостта на чл. 8, тъй като той имал за цел закрила на семейството, а не прекратяването на съществуващи семейни връзки.

“Чл. 6, т. 1 гарантира на всекиго правото негов иск относно граждански права и задължения да бъде разгледан от съд. Вярно е, че общественият интерес може да бъде засегнат при производство, каквото г-н Расмусен е искал да започне, но Съдът счита, че това не изключва прилагането на чл. 6 към спор, който по самото си естество е с “граждански” характер. Искът за оспорване на бащинство попада в семейноправната материя и дори и само на това основание е “граждански” иск.

Чл. 8, от своя страна, закриля не само “семейния”, но и “личния” живот. Макар и производството, което жалбоподателят е искал да инициира, да е било насочено към прекратяване на съществуващи семейни връзки, установяването на правните му отношения с Перниле несъмнено е засягало неговия личен живот. Следователно, фактите по делото попадат и в обсега на чл. 8.”

II. Съществувала ли е разлика в третирането?

По силата на Закона от 1960 г., съпругът, за разлика от детето, неговия настойник или майка му, е трябвало да предяви иск за оспорване на бащинството си в определен срок.

Според правителството, тази разлика е ограничена – съпругът можел да поиска разрешение от апелативния съд за предявяване на иска след срока, а и не само той, но и майката можела да се окаже с преградена възможност за оспорване на бащинството, в резултат на “правилото за признаването”. Все пак, правителството не отрича наличието на разлика. Възможността на майката за предявяване на иск не може да отпадне просто поради изтичане на срока, а само в резултат на нейни предходни действия.

“В съответствие с това, от гледна точка на чл. 14 Съдът приема, че е съществувала разлика в третирането на г-н Расмусен и на бившата му съпруга по отношение на възможността да предявят иск за оспорване на неговото бащинство. Не е необходимо да се определя на каква основа е проведена тази разлика, тъй като изброяването в чл. 14 не е изчерпателно.”

III. Били ли са жалбоподателят и бившата му съпруга в аналогично положение?

“Чл. 14 закриля от дискриминационно различие в отнасянето такива лица, които “се намират в аналогично положение”.

Правителството счита, че това условие не е налице за съпруга и съпругата що се отнася до бащинството, тъй като съществували множество разграничителни характеристики на интересите и позициите им.

“Съдът не смята за необходимо да решава въпроса, особено като се има предвид, че тези позиции и интереси са релевантни и за преценката дали разликата в отнасянето е била оправдана. Той ще изходи от допускането, че разликата е била проведена между лица в аналогично положение.”

IV. Имало ли е обективно и разумно оправдание за разликата в отнасянето?

“За целите на чл. 14 разликата в отнасянето е дискриминационна, ако “няма обективно и разумно оправдание”, т.е. ако не преследва “легитимна цел” или ако не съществува “разумно отношение на пропорционалност между използваните средства и целта, чието постигане се търси”.

Според правителството, възприетото законодателно решение е оправдано с оглед интересите на детето.

Комисията счита, че избраните средства не са пропорционални на легитимната цел да се охранят тези интереси, тъй като тя може бъде постигната и по друг начин.

“Съдът е подчертал в няколко свои решения, че договарящите държави се ползват с определена “свобода на преценка”, когато решават дали и доколко

разлики в иначе сходни положения оправдават различно третиране от закона. Обсегът на свободата на преценка ще варира според обстоятелствата, разглеждания въпрос и неговия контекст. В това отношение един от релевантните фактори може да бъде съществуването или отсъствието на единство между законодателствата на договарящите държави.

Изследването на законодателството на тези държави относно производството за бащинство показва, че такова единство не съществува и че в повечето от тях положението на майката и на съпруга се урежда по различни начини.

Датското законодателство, от което се оплаква жалбоподателят, е основано на направените след внимателно проучване препоръки на Комитета по бащинството, създаден през 1949 г. от Министерството на правосъдието. Съдът взема предвид обстоятелствата и общия контекст и държи сметка за свободата на преценка, която следва да се предостави на властите в тази материя. По негово мнение, те са имали основание да считат, че въвеждането на срок за инициране на производство за бащинство е оправдано от желанието да се гарантира правна сигурност и да се защитят интересите на детето. В това отношение оспорваното законодателство не се отличава съществено от това на повечето други договарящи държави или от действащия в момента датски закон. Разликата в отнасянето към съпруга и съпругата по този въпрос е била основана на схващането, че срокът е по-малко необходим за съпругата, отколкото за съпруга, защото интересите на майката обикновено съвпадат с тези на детето, тъй като в повечето случаи на развод или раздяла на нея се предоставя упражняването на родителските права. Датският парламент е изменил относимите правила през 1982 г., защото е приел, че идеите, заложи в Закона от 1960 г., вече не отговарят на общественото развитие. Това обаче не означава, че направената 22 години по-рано оценка на положението не е била защитима.

Вярно е, че същият резултат е можел да бъде постигнат чрез “правилото за признаването”, но по вече изложените съображения компетентните органи са имали основание да приемат, че що се отнася до съпруга целта ще бъде осъществена по-добре чрез законова разпоредба, докато по отношение на майката е достатъчно въпросът да продължи да се решава от съда във всеки конкретен случай. Следователно, предвид свободата им на преценка, компетентните органи не са нарушили и принципа на пропорционалността.

Така Съдът заключава, че разликата в отнасянето, от която се оплаква жалбоподателят, не е дискриминационна по смисъл на чл. 14. По тези съображения Съдът единодушно приема, че няма нарушение на чл. 14, разгледан във връзка с чл. 6 или чл. 8.”¹

¹ Решението е единодушно.